СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО НАПИСАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ ЗА СПЕЦІАЛЬНОСТЯМИ 106 ГЕОГРАФІЯ ТА 014 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ГЕОГРАФІЯ)

Суми – 2022

УДК 378.147.091.27:91(072)

Друкується згідно з рішенням вченої ради
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
(протокол № 7 від 20 січня 2022 р.)

Рецензенти:

Міхелі С.В. – доктор географічних наук, професор кафедри географії Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;

Міронець Л.П. **–** кандидат педагогічних наук, доцент, декан природничо-географічного факультету Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

М54 **Методичні вказівки до написання кваліфікаційних робіт за спеціальностями 106 Географія та 014 Середня освіта (Географія) (Редакція друга, оновлена і доповнена)** / укладачі О.Г. Корнус, А.О. Корнус, О.С. Данильченко, О.М. Король, С.І. Сюткін. Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2022. 43 с.

Методичні вказівки для виконання кваліфікаційних робіт розраховані на студентів та магістрантів спеціальностей 106 Географія та 014 Середня освіта (Географія). Містять рекомендації щодо вибору методів та наукових підходів, особливостей написання, оформлення та захисту кваліфікаційних робіт.

Методичні вказівки укладені відповідно до «Положення про кваліфікаційну роботу Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка» (затверджено наказом ректора по СумПДУ імені А.С. Макаренка № 519 від 30.11.2020 р.).

© Корнус О.Г., Корнус А.О., Данильченко О.С.,
Сюткін С.І., Король О.М., 2022
© СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП 4
МЕТА І ЗАВДАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ 6
ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ І ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТЕМАТИКИ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ 7
ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ НАУКОВОГО КЕРІВНИКА 8
ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ 10
ЗМІСТ, СТРУКТУРА ТА ОБСЯГ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ 11
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЕТАПИ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ 21
ЗАПОБІГАННЯ ВИПАДКІВ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ 23
ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ 24
ПІДГОТОВКА, ПОРЯДОК ТА ПРОЦЕДУРА ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ 29
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ 33
ПОРЯДОК ЗБЕРІГАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ 34
ЛІТЕРАТУРА 36
ДОДАТКИ 37

ВСТУП

Кваліфікаційна робота – відповідно до стандартів вищої освіти – це один із видів підсумкової атестації здобувачів освіти. Вона є самостійною науково-дослідною роботою, що узагальнює результати теоретичної та практичної підготовки у рамках нормативної і варіативної складових освітніх програм з підготовки фахівців першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти.

Кваліфікаційна робота передбачена освітньою програмою, навчальним планом і завершує підготовку студентів у ЗВО та має засвідчити професійну зрілість випускників, здатність до проведення досліджень, систематизації та свідомого засвоєння знань, наявність у її авторів навичок наукової роботи.

Кваліфікаційна робота містить науково обґрунтовані теоретичні або експериментальні результати, аналіз та узагальнення емпіричних даних і фактів. Вона передбачає проведення самостійного дослідження, що виконується за матеріалами, зібраними під час навчальних та виробничих практик та їх опрацювання і має спрямування на розв'язання спеціалізованого природничо- або суспільно-географічного або ж методичного завдання.

Кваліфікаційна робота бакалавра – самостійно виконана наукова робота, що свідчить про вміння авторів працювати з різноманітними джерелами інформації, узагальнювати й аналізувати фактичний матеріал, використовувати теоретичні знання і практичні навички, отримані при підготовці за відповідною освітньо-професійною програмою, має елементи наукового дослідження, що виконується протягом навчання на випускному курсі.

Кваліфікаційна робота бакалаврів демонструє:

• якість засвоєних знань з відповідної освітньо-професійної програми;

• здатність самостійного осмислення проблеми, творчого її дослідження;

• здатність визначати актуальність, мету та задачі дослідження;

• здатність застосовувати сучасні методи для отримання та аналізу емпіричних даних;

• уміння збирати, аналізувати та систематизувати наукові, нормативно-правові джерела, вести бібліографічний пошук із застосуванням сучасних інформаційних технологій;

• уміння оформляти результати наукових досліджень відповідно до сучасних вимог.

Кваліфікаційна робота магістра – самостійно виконана науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти, головною метою і змістом якої є наукові (науково-практичні) дослідження з новітніх питань теоретичного або

прикладного характеру за профілем підготовки, що виконується упродовж усього терміну навчання в магістратурі.

Кваліфікаційна робота магістрів повинна задовольняти такі вимоги:

• відповідати сучасному рівню розвитку науки;

• бути розробкою актуальної для науки і практики теми;

• містити принципово новий матеріал, що передбачає опис нових фактів, явищ і закономірностей або інтерпретацію раніше відомих положень з інших наукових позицій або в іншому аспекті;

• відрізнятися обґрунтованістю думок і точністю даних, що наводяться;

• містити всебічно аргументовані та значущі висновки, що є логічним наслідком аналізу досліджуваного матеріалу, узагальнюючі підсумки дослідження;

• містити результати, що свідчать про наявність у автора навичок наукової роботи в обраній галузі, доводити його здібність до ведення самостійних наукових пошуків, розв’язання конкретних наукових завдань.

Виконання та захист кваліфікаційних робіт здійснюється здобувачами вищої освіти державною мовою.

У кваліфікаційній роботі не повинно бути академічного плагіату, фальсифікації та фабрикації. Вона має бути оприлюднена на офіційному сайті університету або в репозиторії закладу вищої освіти або його структурного підрозділу. Атестація здійснюється відкрито і публічно.

Для допуску до захисту кваліфікаційної (магістерської) роботи обов’язковою умовою є наявність як мінімум двох публікацій здобувача у наукових виданнях, апробація результатів роботи на наукових конференціях. Для кваліфікаційної (бакалаврської) роботи достатньо однієї наукової публікації. Позитивна оцінка екзаменаційною комісією прилюдного захисту кваліфікаційної роботи здобувачів вищої освіти є підставою для присвоєння їм академічної та професійної кваліфікації (за наявності) за відповідним рівнем вищої освіти.

МЕТА І ЗАВДАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Кваліфікаційна робота, яка виконується здобувачами вищої освіти на завершальному етапі фахової підготовки, є однією з форм виявлення теоретичних і практичних знань, уміння їх застосовувати для виконання конкретних наукових, технічних, економічних, соціальних та виробничих завдань.

Кваліфікаційна робота має бути закінченою розробкою актуальної наукової (науково-практичної) проблеми та повинна:

- мати новизну, виконуватись на рівні сучасних досягнень науки і технологій;
- мати спрямування на вирішення практичних завдань майбутньої професійної діяльності;
- стимулювати студентство до творчого пошуку нових пріоритетних наукових рішень;
- вимагати опрацювання спеціальної наукової і методичної літератури (джерел інформації);
- узгоджуватися з планами наукових досліджень керівника та випускової кафедри ЗВО;
- узагальнювати і розвивати науково-дослідницькі уміння здобувача.

Метою виконання кваліфікаційної роботи є систематизація, закріплення та поглиблення теоретичних і практичних знань відповідно до освітньо-професійної програми підготовки за обраною спеціальністю; формування навичок застосування цих знань під час розв’язання конкретних наукових, науково-методичних і науково-технічних задач; розвиток навичок самостійної науково-дослідної роботи й оволодіння методикою теоретичних, експериментальних та науково-практичних досліджень, використаних під час виконання кваліфікаційної роботи.

ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ І ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТЕМАТИКИ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Тематика кваліфікаційних робіт визначається кафедрою загальної та регіональної географії і відповідає програмним результатам навчання, зафіксованим в освітньо-професійних програмах відповідного рівня вищої освіти та спеціальності і доводиться до відома здобувачів: першого (бакалаврського) рівня вищої освіти протягом сьомого семестру навчання; другого (магістерського) рівня вищої освіти протягом першого семестру навчання.

Критеріями для формування тематики кваліфікаційного дослідження:

- актуальність, елементи новизни і перспективність обраної теми;
- стан досліджуваної проблеми;
- наявність доступної для студента і достатньої для розкриття теми матеріально-технічної та джерельної бази;
- можливість виконання теми в умовах випускової кафедри;
- зв’язок теми з конкретними науковими планами та довгостроковими програмами (колективними чи індивідуальними темами) кафедр;
- можливість отримання від впровадження результатів дослідження науково-освітнього чи іншого ефекту.

Напрями дослідження повинні відповідати предметній області спеціальностей 014 Середня освіта (Географія) та 106 Географія, враховувати вимоги галузевих стандартів вищої освіти та освітньо-професійних програм, потреби науки та практики, результати науково-дослідної роботи кафедри загальної та регіональної географії.

Вибір напряму кваліфікаційної роботи є прерогативою здобувачів вищої освіти з урахуванням:

- власних наукових інтересів;
- запропонованих кафедрою загальної та регіональної географії напрямів та тематики наукових досліджень;
- особливостей бази практики або місця постійної роботи, на матеріалах яких виконується кваліфікаційна робота;
- можливості отримання необхідної інформації.

Здобувачам надається право запропонувати власний напрям дослідження в межах предметної області спеціальностей 014 Середня освіта (Географія) та 106 Географія з обґрунтуванням доцільності його розроблення. Обговорення та

прийняття рішення про затвердження такого напряму відбувається на засіданні кафедри загальної та регіональної географії.

Тематика кваліфікаційних робіт повинна бути актуальною, вказувати на наявність невирішених чи недостатньо обґрунтованих проблем у наукових джерелах, законодавстві, практичній діяльності організацій, установ, підприємств, державних органів, відповідати сучасному стану певного наукового напряму та векторам його розвитку, а також передбачати очікувані результати, які відповідають реальним потребам економіки та розвитку суспільства і спрямовані на їх практичне впровадження, відображати найсучасніші тенденції розвитку суспільства.

Назва теми кваліфікаційної роботи повинна бути лаконічною, окреслювати межі проведення дослідження, відображати мету і відповідати змісту роботи.

Наприклад:

«Територіальна організація системи охорони здоров'я та шляхи її вдосконалення»
«Оцінка екологічного стану річки Сумки у межах міста Суми»
«Геоекологічний потенціал регіональних ландшафтних структур Сумської області»
«Еколого-географічні проблеми виробничих комплексів Сумської області»
«Оптимізація сировинних зон молочних підприємств Полтавської області»

Кваліфікаційна робота також може виконуватись за тематикою, яку замовляють підприємства, установи та організації, що уклали із ЗВО контракти на навчання здобувачів вищої освіти, мають з ним відповідні угоди або з якими пов'язана трудова діяльність здобувачів вищої освіти. Тематика кваліфікаційних робіт оновлюється кожного навчального року.

Тема кваліфікаційної роботи формується здобувачами вищої освіти спільно з науковим керівником, розглядається на засіданні випускової кафедри та затверджується наказом ректора. Після затвердження теми науковий керівник разом зі здобувачем освіти розробляють завдання на кваліфікаційну роботу та подають їх на кафедру (Додаток А). Завдання на кваліфікаційну роботу є підставою для її виконання студентом.

Зміни або уточнення у формулюванні затвердженої теми можуть бути внесені лише за об'єктивних причин, за згодою чи з ініціативи наукового керівника з обґрунтуванням змін, не пізніше дати оприлюднення наказу ректора про допуск роботи до захисту.

ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

Науковими керівниками кваліфікаційних робіт можуть бути висококваліфіковані фахівці кафедри загальної та регіональної географії, що

мають наукові ступені та/або вчені звання. В окремих випадках допускається керування кваліфікаційною роботою бакалавра старшими викладачами без наукового ступеня та вченого звання, які є фахівцями та здатні надати студентам суттєву організаційно-методичну допомогу в підготовці роботи, її оформленні та захисті. У випадках, коли робота має прикладний характер, до її консультування (в цілому, чи за окремими розділами) можуть залучатися висококваліфіковані спеціалісти відповідної галузі економічної діяльності.

Науковий керівник кваліфікаційної роботи:

- надає здобувачеві консультативну допомогу з формулювання найбільш перспективної і актуальної теми дослідження, структури, ключової ідеї та робочої гіпотези дослідження;
- знайомить здобувача освіти з вимогами щодо підготовки та захисту кваліфікаційної роботи;
- надає допомогу щодо розробки календарного плану-графіку на весь період виконання дослідження (від вибору теми до захисту роботи);
- рекомендує необхідну наукову літературу та джерела, зокрема нормативні і довідкові матеріали, наукові видання тощо за темою кваліфікаційної роботи;
- здійснює систематичне керівництво виконанням кваліфікаційної роботи, розвиваючи при цьому у здобувачів вищої освіти навички самостійної роботи, творчі здібності та ініціативу;
- регулярно надає змістовні консультації;
- на засіданнях кафедри раз на семестр повідомляє про дотримання здобувачем регламенту підготовки кваліфікаційної роботи;
- відслідковує хід написання роботи, розглядає виконану частину кваліфікаційної роботи, звертає увагу на рівень глибини опрацювання питань;
- контролює відповідність змісту кваліфікаційної роботи індивідуальному завданню, дотримання вимог оформлення кваліфікаційної роботи, що зазначені у відповідних положеннях та методичних рекомендаціях;
- контролює своєчасне подання роботи до захисту;
- надає допомогу у підготовці здобувача освіти до захисту;
- передає у встановленому порядку електронну версію завершеної кваліфікаційної роботи для її перевірки на рівень академічного плагіату та за результатами перевірки формує коротку рецензію наукового керівника;
- разом із здобувачем подає завідувачу кафедри загальної та регіональної географії повністю виконану та перевірену кваліфікаційну роботу для їх попереднього захисту.

- Науковий керівник має право:
- запропонувати кафедрі кандидатуру рецензента кваліфікаційної роботи спеціаліста з проблематики дослідження;
- ознайомитись з рецензією на кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти до її захисту;
- бути присутнім на засіданні ЕК під час захисту кваліфікаційної роботи, науковим керівником якої він є.

У межах навчального року допускається керівництво одночасно не більше ніж п'ятьма магістерськими дослідженнями. Загальна кількість кваліфікаційних робіт за бакалаврським та магістерським рівнями вищої освіти на одного керівника не може перевищувати восьми.

ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Здобувач вищої освіти:

має право:

- обирати тему кваліфікаційного дослідження із переліку тем кафедри загальної та регіональної географії чи пропонувати свою (з урахуванням сфери наукових інтересів керівника);
- ставити питання перед випусковою кафедрою про зміну теми та/або наукового керівника, якщо для цього є поважні причини;
- ознайомитися з рецензією та висновками наукового керівника на виконану ним кваліфікаційну роботу;

зобов'язаний:

- чітко дотримуватися календарного плану виконання кваліфікаційної роботи;
- виконати й оформити кваліфікаційну роботу відповідно до встановлених в ЗВО вимог;
- дотримуватися законодавства України про збереження авторського права.

Здобувач вищої освіти:

Несе відповідальність за якість підготовленої кваліфікаційної роботи, а також своєчасне, із дотриманням регламенту подання науковому керівнику розділів (частин) кваліфікаційної роботи.

Отримує від наукового керівника консультаційну допомогу з вибору (формування) теми дослідження, структури, ключової ідеї та робочої гіпотези

дослідження; опрацювання необхідних джерел, зокрема нормативних і довідкових матеріалів, наукових видань тощо за темою кваліфікаційної роботи.

Звертає увагу на зауваження наукового керівника та за відсутності суттєвих невідповідностей авторській ідеї вносить відповідні зміни до кваліфікаційної роботи.

Передає у встановленому порядку електронну версію завершеної кваліфікаційної роботи для її перевірки на наявність академічного плагіату.

Подає на випускову кафедру повністю виконану кваліфікаційну роботу на попередній захист у паперовому вигляді. Готує доповідь та презентацію кваліфікаційної роботи.

Несе відповідальність за виконання вимог до оформлення кваліфікаційної роботи та її структурних елементів, дотримання вимог академічної доброчесності.

ЗМІСТ, СТРУКТУРА ТА ОБСЯГ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Наповнення кваліфікаційної роботи визначене її темою й відображене у плані, розробленому здобувачем вищої освіти за участю наукового керівника. Відповідно до обраної теми здобувач вищої освіти самостійно або за рекомендацією наукового керівника повинен ознайомитися з відповідними нормативними документами, науковою та навчальною літературою та скласти проєкт плану, який обговорює та погоджує з науковим керівником.

Кваліфікаційне дослідження оформлюється у вигляді наукової роботи, написаної державною мовою. Зміст кваліфікаційного дослідження повинен відповідати стандартам вищої освіти. Робота має бути актуальною, результати одержані із використанням новітніх методів теоретичного й експериментального дослідження і спрямовані на створення нових технологій (зокрема й освітніх), приладів, обладнання тощо.

Робота повинна розкривати самостійне дослідження автора, містити елементи наукової новизни та відображати практичне значення одержаних результатів, їх апробацію та можливість впровадження в сферу практичної діяльності.

Обов’язковими структурними елементами кваліфікаційної роботи є:

- Титульна сторінка роботи (Додаток Б).
- Завдання на кваліфікаційну роботу студента.
- Рецензія.
- Зміст.

- Перелік умовних позначень, символів, одиниць і термінів (за потреби).
- Вступ.
- Основна частина.
- Висновки.
- Список використаних джерел.
- Додатки.
- Результат перевірки кваліфікаційної роботи на наявність академічного плагіату та коротка рецензія наукового керівника.

Детальний опис складових кваліфікаційної роботи:

1) Титульна сторінка роботи (Додаток Б).

2) Завдання на кваліфікаційну роботу студента (Додаток А).

3) Рецензія (Додаток Д).

4) Зміст. Зміст подають на початку роботи. Він містить найменування та номери початкових сторінок вступу, усіх розділів, підрозділів та пунктів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Заголовки Змісту повинні точно відповідати заголовкам у тексті кваліфікаційної роботи. Не можна скорочувати їх або подавати в іншому формулюванні, послідовності і підпорядкованості порівняно із заголовками в тексті.

5) Перелік умовних позначень, символів, одиниць і термінів (за потреби). Такий перелік наводиться, якщо в роботі вжита специфічна термінологія, маловідомі скорочення, нові символи тощо. Перелік друкується двома колонками, у яких ліворуч за абеткою наводять скорочення, праворуч – їх детальну розшифровку. Якщо спеціальні терміни, символи, повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифрування наводять у тексті при першому згадуванні.

6) Вступ. Обсяг вступу, як правило, не повинен перевищувати 2–3 сторінки. У вступі розкривається актуальність наукової проблеми, її сутність та значущість, стан розробки й обґрунтування необхідності проведення дослідження та подається загальна характеристика роботи у нижченаведеній послідовності.

Актуальність теми. Шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими вже підходами до розв’язання проблеми обґрунтовують актуальність та доцільність роботи для розвитку відповідної галузі науки та професійної діяльності. Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним.

Якщо робота виконується у системі досліджень кафедри, коротко визначається її зв’язок із зареєстрованою в УкрІНТЕІ науково-дослідною

темою. Обов'язково слід зазначити внесок автора кваліфікаційної роботи у виконання таких науково-дослідних завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання конкретної проблеми із зазначенням авторів та їх наукового внеску, на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена кваліфікаційна робота (за потреби).

Мета і завдання дослідження. Формулюється мета роботи і завдання, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети. Мета – це кінцевий науковий результат, якого прагне досягти автор роботи у процесі власного дослідження. Не потрібно формулювати мету як «Дослідження...», «Вивчення...», тому що такі слова вказують не на саму мету, а на засіб її досягнення.

Наприклад: *Метою кваліфікаційної роботи «є аналіз сучасного стану водних ресурсів Сумської області, встановлення їх структури, характеристика водокористування у регіоні та оцінка якості водних ресурсів»; «оцінка сучасного стану санаторно-курортної діяльності в Україні та обґрунтування перспектив її розвитку»; «оцінка екологічного стану річки Сумки в межах міста Суми»; «аналіз та оцінка геокологічного потенціалу ландшафтних районів Сумської області»; «поглиблення науково-методичних засад географічного дослідження територіальної організації регіональних виробничих комплексів», «приведення форми і розмірів сировинних зон молокопереробних підприємств Полтавської області до науково обґрунтованих параметрів».*

Завдання – це конкретні шляхи, засоби досягнення поставленої мети. Завдання дослідження можуть передбачати такі елементи:

- вирішення певних теоретичних питань, які входять у загальну проблему дослідження (наприклад, виявлення сутності понять, явищ, процесів, подальше вдосконалення їх визначення, розробка ознак, рівнів функціонування, критеріїв ефективності, принципів та умов застосування тощо);
- всебічне (при необхідності й експериментальне) вивчення практики вирішення певної проблеми, виявлення її типового стану, вад і труднощів, їх причин, типових особливостей передового досвіду (таке вивчення дозволяє уточнити, перевірити ті дані, які опубліковані в спеціальних неперіодичних і періодичних виданнях, підняти їх на рівень наукових фактів, обґрунтованих у процесі спеціального дослідження);
- обґрунтування необхідної системи заходів щодо вирішення певної проблеми;
- експериментальна перевірка запропонованої системи заходів стосовно її відповідності критеріям оптимальності, тобто досягнення максимально важливих у відповідних умовах результатів вирішення цих проблем при певних затратах часу і зусиль;

➢ розробка методичних рекомендацій та пропозицій щодо використання результатів дослідження у практиці роботи відповідних установ (організацій).

Наприклад:

- обґрунтувати теоретичні аспекти дослідження: розглянути базові положення і поняття та загальну структуру водних ресурсів, охарактеризувати кількісні показники водних об'єктів Сумської області;

- проаналізувати водокористування, зокрема водоспоживання та водовідведення у регіоні;

- провести оцінку якісного стану водних ресурсів Сумської області;

- розробити рекомендації щодо використання матеріалів дослідження у шкільному курсі географії.

або:

1) *здійснити аналіз наукових літературних джерел із зазначеної тематики;*

2) розглянути теоретичні аспекти захворюваності та організації медичного обслуговування;

3) проаналізувати особливості демографічної ситуації в Україні;

4) дослідити структуру захворюваності та поширеності хвороб серед населення України та чинники, що їх зумовлюють;

5) встановити регіональні відмінності у рівні захворюваності населення України та виділити групи регіонів за цими показниками;

6) охарактеризувати територіальну структуру медичного обслуговування населення України;

7) розглянути особливості використання матеріалів кваліфікаційної роботи в освітньому процесі у закладах загальної середньої освіти та закладах вищої освіти.

або:

- обґрунтувати теоретико-методичні засади дослідження екологічного стану річки та проаналізувати методику його оцінки;

- встановити та розрахувати гідрологічні характеристики р. Сумки та виявити їх сучасні зміни;

- оцінити екологічний стан річки Сумки в межах міста Суми в опорних точках за наступними блоками: оцінка річки та прибережної захисної смуги (ПЗС), оцінка заплави та оцінка змін, що сталася за останні роки; виявити геоекологічні проблеми річки; скласти акт обстеження, та лист – звернення, створити рекомендації щодо водоохоронних заходів;

- розробити рекомендації щодо використання матеріалів дослідження у шкільному курсі географії.

або:

- встановити теоретико-методичні засади дослідження геоекологічного потенціалу;

- оцінити природний потенціал ландшафтних районів;

- встановити стійкість природного середовища ландшафтних районів;

- оцінити техногенне навантаження на регіональні ландшафтні структури;

- провести розрахунки геоекологічного потенціалу кожного ландшафтного району Сумської області, виокремити рівні геоекологічного потенціалу території регіону та створити картосхему ареалів геоекологічного потенціалу Сумської області;

- запропонувати рекомендації щодо використання матеріалів дослідження в шкільному курсі географії.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, яке породжує проблемну ситуацію.

Наприклад: *«об'єктом дослідження є захворюваність населення», «водні ресурси», «первинна захворюваність та поширеність хвороб органів дихання», «річка Сумка в межах міста Суми», «ландшафтні райони Сумської області», «господарський комплекс Сумської області», «молокопродуктовий підкомплекс АПК Полтавської області», «зернове господарство Сумської області».*

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта і становить частину від цілого (тобто об'єкта). Об'єкт і предмет співвідносяться як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка й стане предметом дослідження. Саме на предмет спрямована увага автора, оскільки він має визначати назву роботи.

Наприклад: *предмет дослідження – «особливості територіально-нозологічної структури захворюваності населення України», «структура водних ресурсів, їх кількісний і якісний стан та використання у регіоні», «особливості структури, розміщення, сучасного стану і перспективи розвитку промислового комплексу Сумської області», «екологічний стан річки Сумки в межах міста Суми», «геоекологічний потенціал ландшафтних районів», «сировинні зони молокопереробних підприємств Полтавської області».*

Методи дослідження. Подають перелік використаних методів дослідження або досягнення поставленої у кваліфікаційній роботі мети, при цьому коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалося тим чи іншим методом, або які результати отримані за їх допомогою.

Наприклад: *У ході виконання завдань кваліфікаційної роботи використовувалися різні методи дослідження: загальнонаукові (аналізу, синтезу, дедукції, індукції, узагальнення) – під час написання І-ІІІ розділів кваліфікаційної роботи; конкретно-наукові (картографічний та порівняльно-географічний); міждисциплінарні (математичні – під час збору даних, аналізу та побудові графіків та діаграм; статистичні – під час обробки статистичних даних).*

або:

Загальнонаукові (аналіз, синтез, дедукція, індукція, узагальнення) – під час написання І розділу кваліфікаційної роботи; конкретно-наукові (картографічні – при створенні картосхем); порівняльно-географічний (ареалування – при виділенні ареалів екологічного стану); метод польових досліджень (візуальне спостереження і вимірювання гідрологічних показників); міждисциплінарні (математичні – під час розрахунку показників; метод бальних оцінок – для оцінки екологічного стану), а також метод експертних оцінок для врахування географічної інформації, що не піддається формалізації.

Елементи наукової новизни одержаних результатів. Подається коротка інформація про нові наукові положення, запропоновані автором особисто. Необхідно показати відмінність одержаних результатів від відомих раніше, описати ступінь новизни (вперше визначено, удосконалено, дістало подальший розвиток, створено нову концепцію, що узагальнює... і розвиває..., розроблено нову систему..., з використанням відомого принципу...).

Наприклад:

Наукова новизна одержаних результатів роботи*: вперше розроблено серію картосхем до кожної групи захворювань; отримало подальший розвиток дослідження поширеності та первинної захворюваності населення Сумської області на хвороби органів дихання.*

або:

Елементи наукової новизни одержаних результатів:

Вперше обраховано показник озерності регіону в цілому та за басейновим принципом.

Удосконалено на основі краєзнавчого матеріалу кваліфікаційної роботи вивчення теми «Природа Сумської області. Особливості природних умов і ресурсів» у 8 класі та зміст методичної розробки позакласного заходу.

Дістав подальший розвиток аналіз структури водних ресурсів Сумської області, їх кількісних та якісних показників, а також водокористування у регіоні.

Розроблено та апробовано на прикладі басейну р. Псел (в межах Сумської області) методику дослідження басейнової форми сільськогосподарського природокористування та рівнів антропогенізації агроландшафтів.

Вперше проведено еколого-виробниче районування території Сумської області.

або:

Вперше: детально досліджено р. Сумку в межах міста Суми, та оцінено її екологічний стан; розраховано твердий стік р. Сумки та модуль наносів.

Отримало подальший розвиток: дослідження гідрологічних характеристик річки Сумки та її басейну.

Удосконалено за допомогою матеріалів дослідження вивчення у 8 класі теми: «Води суходолу і водні ресурси».

Практичне значення одержаних результатів. Потрібно подати відомості про використання результатів роботи або рекомендації щодо їх використання із зазначенням певної галузі, теоретичного або практичного навчального курсу; висвітлити практичне застосування отриманих результатів або рекомендації щодо їх використання. Стисло повідомляється про впровадження результатів дослідження, назвавши організації, у яких здійснена реалізація, форми реалізації. Зазвичай впровадження оформлюється актом, підписаним представниками організацій, що використовують впроваджені матеріали (за наявності).

Наприклад:

Матеріали кваліфікаційної роботи представляють інтерес для медиків, студентів-географів, вчителів географії, а також учнів. Вони можуть бути використані в шкільному

курсі географії: «Україна у світі: природа, населення» (8 кл.), «Україна і світове господарство» (9 кл.). У четвертому розділі кваліфікаційної робити розроблено конспект уроку для 9 класу («Україна і світове господарство»), тема уроку: «Туризм в Україні. Міжнародний туризм», цей конспект уроку було рекомендовано для використання в КЗСОР «Сумська обласна гімназія-інтернат для талановитих та творчо обдарованих дітей».

Також матеріали кваліфікаційної роботи можуть бути використані у ЗВО в навчальних курсах «Економічної і соціальної географії України», «Основи раціонального природокористування та охорона природних ресурсів», «Курортологія з основами рекреалогії», «Рекреаційна географія», «Туристичне краєзнавство» тощо. Результати дослідження можна використати при розробці стратегії соціально-економічного розвитку країни, чи окремих регіонів, зокрема з метою покращення територіальної організації санаторно-курортної діяльності.

або

Результати дослідження дають можливість звернутися до органів влади щодо впровадження заходів для покращення стану річки. Також результати кваліфікаційної роботи можуть бути використані під час вивчення теми у шкільному курсі географії у 8 класі «Води суходолу і водні ресурси», а саме у вигляді практичної роботи, та в рамках краєзнавчого факультативу, у вигляді гідрологічної екскурсії.

або

Результати дослідження дають можливість оцінити внутрішні регіональні можливості ландшафтних районів у рекреаційному та агропромисловому значеннях, а також виокремити сприятливі умови життєзабезпеченості населення. Матеріали дослідження можуть бути використані під час вивчення тем «Ландшафти України», «Природа регіону» та «Природокористування» у шкільному курсі географії (8 клас).

Апробація результатів та публікації. У роботі зазначається участь у наукових конференціях, семінарах, засіданнях наукового гуртка із оголошенням конкретних результатів своєї роботи з наявністю підтвердження (опубліковані тези, статті або програма конференції за темою роботи, у якій студент брав участь), слід зазначити загальну кількість конференцій/семінарів, їх назву, рік та місце проведення, а також вказати кількість публікацій із цієї теми (для бакалаврської роботи – не менше однієї, для магістерської роботи – не менше двох).

Наприклад:

Матеріали кваліфікаційної роботи пройшли апробацію на студентській науковій конференції, що проходила у рамках Днів науки на природничо-географічному факультеті. За результатами кваліфікаційної роботи опубліковано 1 статтю у збірнику матеріалів ІІІ Всеукраїнської наукової конференції студентів та молодих учених «Теоретичні та прикладні аспекти досліджень з біології, географії та хімії» (Суми, 2022).

або:

Матеріали кваліфікаційної роботи пройшли апробацію на науково-практичній конференції з міжнародною участю «Регіон – 2021: суспільно-географічні аспекти» (Харків, 2021); на VIII Міжнародній конференції «Актуальні проблеми дослідження довкілля» (Суми, 2020); на ІІ Всеукраїнській науковій конференції студентів та молодих учених «Теоретичні та прикладні аспекти досліджень з біології, географії та хімії» (Суми,

2021). За матеріалами кваліфікаційного дослідження опубліковані статті у збірнику наукових праць «Наукові записки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка. Географічні науки» (Суми, 2021); а також у збірнику матеріалів Всеукраїнської наукової конференції «Шості Сумські наукові географічні читання» (Суми, 2021). За результатами роботи здобувач має 5 публікацій: 1 – у збірнику наукових праць, 4 – у матеріалах наукових конференцій.

7) *Основна частина.* Складається з розділів, підрозділів, пунктів та підпунктів. Структура основної частини роботи повинна розкривати реалізацію завдань кваліфікаційної роботи. У розділах основної частини подають: аналітичний огляд літератури за темою, викладення загальної методології та основних напрямів досліджень, експериментальну частину і методику досліджень, проведені теоретичні або експериментальні дослідження, аналіз і узагальнення їх результатів. У змісті першого розділу, як правило, висвітлюються теоретичні основи з теми кваліфікаційної роботи, написані з використанням літературних першоджерел. Велике значення мають правильні трактування понять теми, їх точність і науковість. Використані терміни повинні бути загальновживаними чи подаватися з посиланням на їх автора. Інші розділи укладаються відповідно до теми роботи і вимог, розроблених і затверджених вченою радою природничо-географічного факультету.

У практичній частині автор із вичерпною повнотою викладає методику проведення та результати власного дослідження. Головні вимоги до наукового викладення результатів – точність, чіткість, стислість. Кожний розділ починають з нової сторінки.

У кінці кожного розділу формулюється стислий висновок. Текст основних розділів повинен мати бібліографічні посилання на літературу, що дозволяє аналізувати авторські дані та порівнювати їх з даними інших джерел інформації.

8) *Висновки* повинні містити чіткий виклад найбільш важливих результатів дослідження. Висновки подаються як окремі лаконічні положення чи методичні рекомендації. Їх головна мета – підсумки проведеної роботи. Важливо, щоб сформульовані висновки відповідали поставленим завданням. У висновках необхідно зазначити не тільки позитивне, що вдалося виявити в результаті вивчення теми, але й хиби та проблеми, а також конкретні рекомендації щодо їх усунення.

9) *Список використаних джерел*. При його укладанні допускається використання одного із можливих способів упорядкування матеріалу у списку: за алфавітом чи за порядком згадування. Оформляється згідно з ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Наприклад:

Романчиков В. І. Основи наукових досліджень : Навч. посіб. К. : Центр учб. літ., 2007. 254 с.

Корнус О.Г., Корнус А.О., Шищук В.Д., Поцелуєв В.І. Регіональний профіль здоров'я населення Сумської області // Регіон – 2017: стратегія оптимального розвитку: Матер. міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Харків, 19–20 вересня 2017 р.). Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. С. 93-96.

Степанов Ю.М., Скирда І.Ю., Петішко О.П. Хвороби органів травлення – актуальна проблема клінічної медицини // «Гастроентерологія», 2019. Вип. 53. №1. С. 1-6. URL: http://repo.dma.dp.ua/4798/1/163450-364077-1-PB.pdf. (дата звертання: 27.01.2020).

Данильченко О.С. Геоекологічний аналіз річкових басейнів території Сумської області : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : 11.00.11. Київ, 2016. 23 с.

Україна: навчальний атлас / за ред. Л.М. Веклич. Київ : НВП «Картографія», 1998. 237 с.

Опис суббасейну річки Десна. : URL: https://desna-buvr.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/OPYS-SUBBASEYNU-RICHKY-DESNA.pdf (дата звернення: 05.09.2021).

Hozhenko L.P., Siutkin S.I. Territorial differentiation of the language situation in Sumy region as a factor of formation of regional identity // Часопис соціально-економічної географії. 2021. Вип. 30. С. 59-66.

10) ***Додатки***. За необхідності до додатків доцільно включити допоміжний матеріал (при його великій кількості та неможливості подати у тексті), потрібний для повноти сприйняття роботи: інструкції та методики, опис алгоритмів дій (конспекти уроків та позакласних заходів тощо); ілюстрації допоміжного характеру (таблиці, діаграми, схеми, графіки, карти, репродукції картин, ілюстрації до творів тощо); формули і розрахунки, зразки анкет, тестів, опитувальних листів та інше. На кожний додаток повинно бути посилання в тексті основної частини роботи.

При підрахунку загального обсягу кваліфікаційної роботи не враховуються: відгук наукового керівника, рецензія, додатки, звіт перевірки на плагіат.

Рекомендуються такі обсяги кваліфікаційних робіт:

- кваліфікаційна робота бакалавра – 35-55 сторінок (без урахування додатків);
- кваліфікаційна робота магістра – 50-70 сторінок (без урахування додатків).

Зазначені обсяги кваліфікаційних робіт можуть варіювати в межах ±10%.

11) *Результат перевірки кваліфікаційної роботи* на ознаки академічного плагіату та коротка рецензія наукового керівника. Відповідно до ч. 6 ст. 69 ЗУ «Про вищу освіту» університет зобов'язаний здійснювати заходи із запобігання академічному плагіату − оприлюдненню (частково або повністю) наукових

результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворенню опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання. З цією метою всі кваліфікаційні роботи студентів обов'язково проходять комп'ютерну перевірку на унікальність. Перевірка кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти здійснюється співробітником Наукової бібліотеки, який вносить роботи до бази даних Університету в інтернет-системі StrikePlagiarism та визначає унікальність кожної кваліфікаційної роботи. Процедура підготовки кваліфікаційної роботи та терміни її представлення для перевірки на рівень академічного плагіату визначаються та доводяться до здобувача випусковою кафедрою.

На підставі результатів комп'ютерної перевірки кваліфікаційної роботи на унікальність видається електронний звіт. Електронний варіант звіту про перевірку в системі StrikePlagiarism у форматі *.pdf передається на відповідну кафедру протягом 3-х днів після подачі роботи до Наукової бібліотеки. Захищені кваліфікаційні роботи розміщуються в зібранні студентських робіт інституційного репозитарію Університету.

Із звіту подібності за результатами антиплагіатної перевірки формується звіт подібності, з якого до уваги беруться два показники: коефіцієнт подібності 1 (КП1) та коефіцієнт подібності 2 (КП2). Значення коефіцієнта подібності 1 (КП1) визначає, яка частина документів містить фразу з 5 або більше слів, знайдену в базі даних університету, базі даних програми обміну базами даних, бази даних RefBooks або інтернет-ресурсів (за винятком запозичень з правових актів, знайдених у Базі даних правових актів). Коефіцієнт подібності 1 використовується насамперед для вивчення мовної незалежності автора документів. Значення коефіцієнта подібності 2 (КП2) визначає, яка частина документів містить фразу з 25 слів або більше знайдених в базах даних, згаданих вище (за винятком Бази даних правових актів). Через довжину виявлених фраз, показник подібності 2 є кращим інструментом для виявлення несанкціонованих запозичень.

Рекомендовані показники унікальності текстів для подальшого проходження кваліфікаційних робіт наведені у таблиці 1.

Встановлені показники можуть бути обґрунтовано змінені рішенням кафедри з урахуванням особливостей підготовки конкретної кваліфікаційної роботи. Рішення кафедри з обґрунтування необхідності збільшення допустимої кількості текстових запозичень для конкретної роботи у вигляді витягу з протоколу засідання надається проректору з науково-педагогічної роботи.

Таблиця 1

Рекомендовані показники унікальності текстів для кваліфікаційних робіт

Коефіцієнти подібності	
КП1	**КП2**
50% і менше – текст вважається унікальним.	***10% і менше*** – текст вважається унікальним.
Від 51-80 % - робота приймається до попереднього захисту після обґрунтування науковим керівником чи доопрацювання автором з подальшою повторною перевіркою в інтернет-системі StrikePlagiarism.	***Від 11-40 %*** - робота приймається до попереднього захисту після обґрунтування науковим керівником або доопрацювання автором з подальшою повторною перевіркою в інтернет-системі StrikePlagiarism.
Більше 81 % – письмова робота до розгляду не приймається і не може бути рекомендована до друку (захисту), оскільки має суттєвий об'єм запозичень, що трактується як плагіат.	***Більше 41 %*** – письмова робота до розгляду не приймається і не може бути рекомендована захисту, оскільки має суттєвий об'єм запозичень, що трактується як плагіат.

У випадку, якщо кваліфікаційна робота студента виконувалася на основі попередньо захищеного власного дослідження, то обсяг тексту, запозиченого з неї, не може перевищувати **35%**.

Попередній розгляд (передзахист) кваліфікаційних робіт проходить на засіданні кафедри. Кафедра затверджує рішення про допуск (недопуск) здобувача до захисту робіт на засіданні ЕК і передає витяг із засідання кафедри до деканату природничо-географічного факультету не пізніше ніж за ***три*** тижні до початку роботи ЕК. У разі недопуску здобувача до захисту кваліфікаційної роботи можливість її доопрацювання випускником у термін не пізніше ніж за ***п'ять*** робочих днів до початку роботи ЕК.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЕТАПИ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Після затвердження теми кваліфікаційної роботи та ознайомлення з її завданнями студент, разом із науковим керівником, розробляє календарний план виконання кваліфікаційної роботи із зазначенням усіх етапів та офіційних термінів виконання. Цей план відображається у завданні на кваліфікаційну роботу і підписується студентом, науковим керівником та затверджується на засіданні випускової кафедри. Завдання на кваліфікаційну роботу складається у ***двох*** примірниках, один з яких одержує студент, другий – зберігається на

кафедрі (*Додаток А*). Зміна календарного плану виконання кваліфікаційної роботи допускається тільки за згодою чи з ініціативи наукового керівника та затверджується відповідною кафедрою.

Організаційно процес виконання кваліфікаційної роботи складається з таких етапів:

підготовчого, який починається з вибору студентом теми й отримання індивідуального завдання від керівника кваліфікаційної роботи щодо питань, які необхідно вирішити: ознайомлення зі станом проблеми, збирання фактичних матеріалів, проведення необхідного огляду та аналізу схожих розробок та їх застосувань у відповідних галузях тощо;

основного, який реалізується відповідно до вимог щодо організації наукового дослідження і передбачає проведення експерименту чи анкетування, збирання фактичного матеріалу, його обробку, викладення тексту роботи згідно з її структурою, формулювання висновків та рекомендацій, підготовка публікацій з тематики дослідження;

підсумково-оформлювального, який завершується поданням оформленої роботи до попереднього заслуховування на засіданні випускової кафедри. На цьому етапі робота має бути повністю виконана та перевірена керівником;

заключного, який містить висновки керівника про виконання кваліфікаційного дослідження, рецензії на роботу від спеціаліста відповідного профілю (за яким виконувалася робота), перевірки кваліфікаційної роботи на наявність академічного плагіату, проведення попереднього захисту на кафедрі, одержання рішення випускової кафедри про допуск до захисту, подання роботи до екзаменаційної комісії.

Допуск до захисту кваліфікаційної роботи надається кафедрою загальної та регіональної географії після попереднього заслуховування та обговорення її результатів, але не пізніше **трьох тижнів** до початку роботи екзаменаційної комісії (початку підсумкової атестації випускників) із відповідної спеціальності та освітнього рівня.

Безпосередній контроль за виконанням кваліфікаційної роботи відповідно до календарного плану здійснює науковий керівник. Інформація наукових керівників про хід виконання студентами кваліфікаційних робіт заслуховується на засіданнях кафедри не рідше одного разу на семестр.

Кафедра має право на підставі попереднього заслуховування та обговорення результатів кваліфікаційного дослідження (попереднього захисту) або письмової заяви наукового керівника про невиконання студентом календарного плану не допустити роботу до захисту.

ЗАПОБІГАННЯ ВИПАДКІВ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ

З метою недопущення фактів академічного плагіату у кваліфікаційних роботах здобувачів вищої освіти, що виконуються в університеті, рекомендується дотримання наступного алгоритму забезпечення перевірки:

● написана письмова кваліфікаційна робота подається для попередньої перевірки науковому керівнику;

● за умов позитивного висновку керівника робота в електронному вигляді у форматах *. doc, *.docx, *.rtf подається для перевірки на академічний плагіат до Наукової бібліотеки не пізніше, ніж за тиждень до її попереднього розгляду (попереднього захисту) і надання допуску до захисту на засіданні екзаменаційної комісії. Наукова бібліотека протягом трьох днів здійснює перевірку електронного варіанту кваліфікаційної роботи на плагіат через внесення роботи до бази даних Університету в інтернет-системі StrikePlagiarism та визначає її унікальність;

● здобувачем вищої освіти при поданні роботи для перевірки на академічний плагіат заповнюється Заява (Додаток В), якою здобувач підтверджує факт відсутності у роботі запозичень з оприлюднених джерел (на паперових та електронних носіях, в тому числі опублікованих у мережі Інтернет) без відповідного оформлення цитувань і посилань, а також засвідчується інформованість про відповідальність у разі виявлення факту академічного плагіату;

● підписана за формою заява залишається на кафедрі, на якій була виконана робота (зберігається 1 рік після захисту);

● здобувачу вищої освіти надається електронний варіанту звіту про перевірку в системі StrikePlagiarism у форматі *.pdf, який відображає унікальність тексту кваліфікаційної роботи.

● результати перевірки заносяться в протокол засідання кафедри;

● за результатом перевірки завідувач кафедри приймає рішення про допуск кваліфікаційної роботи до попереднього слухання (попереднього захисту) або про її доопрацювання у визначений термін та повторну перевірку на унікальність (автентичність). Рішення повідомляється студенту завідувачем кафедри в день його прийняття.

Студент несе відповідальність за надання електронної версії своєї кваліфікаційної роботи у терміни, встановлені чинним Положенням. ***Безпосередньо за дотримання визначеного ступеня автентичності кваліфікаційної роботи відповідає науковий керівник та здобувач.***

Науковий керівник несе відповідальність за перевірку на унікальність кваліфікаційної роботи у встановлені терміни, прийняття об’єктивного рішення про допуск роботи до попереднього захисту чи про доопрацювання роботи і повторну перевірку на академічну доброчесність.

Завідувач кафедри у випадку незгоди студента з прийнятим рішенням за результатами перевірки на унікальність призначає комісію з членів кафедри (завідувач кафедри і дві особи з числа провідних науково-педагогічних працівників кафедри). Остаточне рішення щодо результатів визначення ступеня унікальності кваліфікаційної роботи приймається на засіданні кафедри з урахуванням висновків комісії. Студенту має бути надана можливість довести самостійність виконання ним кваліфікаційної роботи.

Студент допускається до захисту кваліфікаційної роботи при наявності в ній значення для коефіцієнту подібності 1 – не більше 50%, а для коефіцієнту подібності 2 – не більше 10%.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Кваліфікаційна робота друкується на аркушах білого паперу формату А4 (210х297 мм). Основний текст роботи друкується з одного боку аркуша через 1,5 комп’ютерних інтервали шрифтом Times New Roman, розмір шрифту – 14. Абзацний відступ – 1,25 мм. Текст необхідно друкувати, залишаючи береги таких розмірів: лівий – 30 мм, верхній, нижній – 20 мм, правий – 10 мм. Робота подається до захисту в переплетеному вигляді.

Кваліфікаційна робота виконується українською мовою. Текст кваліфікаційної роботи повинен бути стислий, точний та логічно послідовний. Текст викладають, дотримуючись норм чинного українського правопису, використовуючи стиль ділового мовлення, необхідний для службових документів. Потрібно користуватися усталеною лексикою, наявною в академічних словниках, дотримуватися прийнятої наукової термінології, умовних символів та скорочень, уникати діалектизмів, засобів художньої літератури, необгрунтованих іншомовних запозичень тощо.

Оформлення розділів (підрозділів):

Текст основної частини поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти.

Заголовки структурних частин «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК

ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з кількох речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Кожна структурна частина роботи починається з нової сторінки (крім назв підрозділів і пунктів у межах розділу). Не допускається розташування назв розділів, підрозділів, а також пунктів і підпунктів у нижній частині сторінки, якщо після неї міститься лише один рядок тексту. Відстань між заголовком структурних частин (за винятком заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 1,5 інтервали.

Нумерація: нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знаку №.

Першою сторінкою кваліфікаційної роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Такі структурні частини випускної роботи, як «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» не мають порядкового номера. Інші розділи, підрозділи, пункти, підпункти нумерують арабськими цифрами в межах розділу. Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу. Підрозділи повинні мати порядкову нумерацію в межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу й порядкового номера підрозділу, відокремленого крапкою. Після номера підрозділу (підпункту) ставлять крапку (наприклад: 1.1.; 1.3.; 1.2.4.). Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. У кінці номеру повинна стояти крапка, наприклад: «1.3.2.» (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовок пункту.

Вимоги до оформлення ілюстрацій, таблиць, формул та додатків. Ілюстрації (креслення, рисунки, графіки, схеми, діаграми, фотознімки) необхідно розташовувати безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації повинні бути посилання у тексті. Якщо ілюстрації створені не автором роботи, треба зробити певні посилання, дотримуючись вимог чинного законодавства щодо авторських прав.

Креслення, рисунки, графіки, схеми, діаграми, які містяться у тексті, мають відповідати вимогам державних стандартів (за наявності таких).

Ілюстрації повинні мати назву, яку розташовують безпосередньо під зображенням. За необхідності під ілюстрацією розміщують пояснювальні дані (підрисуночний надпис). Ілюстрації позначаються словом «Рисунок...», яке разом із назвою ілюстрації розташовують після пояснювальних даних. Наприклад, «Рисунок 2. Діаграма розвитку...» або «Рис. 2. Діаграма розвитку...».

Ілюстрації потрібно нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу, за винятком ілюстрацій, наведених у додатках. Номер ілюстрації складається з номера розділу та порядкового номера ілюстрації, відокремлених крапкою, наприклад, другий рисунок третього розділу позначається як «Рисунок 3.2» або «Рис. 3.2».

Посилання на ілюстрації роботи вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад, «рис. 1.2».

Таблиці. Цифровий матеріал здебільшого оформляють у вигляді таблиць. Таблицю слід розташовувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці повинні бути посилання у тексті.

Таблиці потрібно нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу (за винятком додатків). Номер таблиці складається з номера розділу й порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою. Наприклад, друга таблиця третього розділу позначається як «Таблиця 3.2».

Слово «Таблиця» вказують один раз праворуч над першою частиною таблиці. Якщо таблиця переходить на наступну сторінку, то над іншими частинами пишуть «Продовження таблиці» із зазначенням номера.

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Назву не підкреслюють. Заголовки таблиці починають з великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони становлять одне речення із заголовком. Підзаголовки, які мають самостійне значення, пишуть з великої літери. У кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять.

Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на інший аркуш. При перенесенні таблиці на інший аркуш (сторінку) назву вміщують тільки над її першою частиною. Таблицю з великою кількістю стовпців можна ділити на частини і розміщувати одну частину під іншою в межах однієї сторінки. Якщо рядки або стовпці таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку

в кожній частині таблиці повторюють її головну частину, в другому випадку – боковик.

На всі таблиці повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад, «...у табл. 1.2». У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад, «див. табл. 1.3».

Формули та рівняння розташовують безпосередньо після тексту, у якому вони згадуються, посередині сторінки. Вище й нижче кожної формули повинно бути залишено не менше одного вільного рядка.

Формули та рівняння у тексті слід нумерувати порядковою нумерацією в межах розділу. Номер формули або рівняння складається з номера розділу й порядкового номера формули (рівняння), відокремлених крапкою. Наприклад, третя формула першого розділу позначається як « (1.3) ». Номер формули зазначають на рівні формули в дужках у крайньому правому положенні у рядку. Пояснення значень кожного символу і числового коефіцієнта потрібно давати з нового рядка. Перший рядок пояснень починають з абзацу словом «де» без двокрапки.

Посилання на формули вказують порядковим номером формули в дужках, наприклад, «... у формулі (2.1)».

Наприклад:

$$\mathrm{I}_{\text{л}} = \frac{p \cdot N}{P \cdot n}, \qquad (1.1),$$

де $\mathrm{I}_{\text{л}}$ – індекс локалізації; p – кількість медичних закладів у певному регіоні; P – кількість медичних закладів у країні; n – кількість населення регіону; N – кількість населення у країні.

У *додатках* розміщують матеріал, який не може бути послідовно розташований в основній частині через великий обсяг, суто технічний характер або внаслідок неможливості способу відтворення (викладений на папері іншого формату). У додатки можуть бути внесені окремі ілюстрації, таблиці, схеми тощо. Додатки потрібно оформлювати як продовження рукопису на подальших сторінках, розташовуючи відповідно до появи посилань на них у тексті. Додатки повинні мати спільну з рукописом наскрізну нумерацію сторінок. Додатки позначають послідовно великими літерами українського алфавіту, за винятком Ґ, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. Наприклад, Додаток А. Якщо у тексті один додаток, то він позначається як Додаток А.

Ілюстрації, таблиці, формули та рівняння, що є у тексті додатків, нумеруються у межах кожного додатку. Наприклад, третій рисунок Додатку А позначається як «Рисунок А.3».

Загальні правила цитування та посилання на використані джерела. При написанні кваліфікаційної роботи здобувач освіти повинен давати посилання на джерела, матеріали або окремі результати з яких наводяться в дослідженні, або на ідеях і висновках яких розробляються проблеми, задачі, питання, вивченню яких присвячена робота. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування, дають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися потрібно на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них наявний матеріал, який не включено до останнього видання.

Список використаних джерел та літератури укладають відповідно до Державного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання: загальні положення та правила складання». Документ розміщений на сайті наукової бібліотеки Університету за посиланням.

Посилання подаються у тексті роботи у квадратних дужках – [14, с. 20], де перша цифра – номер джерела у списку використаних джерел, а друга – номер сторінки.

Запозичені висловлювання обов'язково беруть у лапки (оформлюють у вигляді цитати) та посилаються на першоджерело. Порушення цих вимог може призвести до кваліфікації дій автора як плагіат і до відсторонення роботи від захисту.

Пряме цитування конкретного джерела не повинно перевищувати одного-двох абзаців. Кількість прямих цитат на одній сторінці роботи не повинна перевищувати 2–3. Не допустимо подавати цитати у висновках.

Загальні вимоги до цитування такі:

- текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, у якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, які викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;
- цитування повинне бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні не допускається;
- кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;
- при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами) потрібно бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело;

- цитування не повинно бути ані надмірним, ані недостатнім;
- якщо автор кваліфікаційної роботи виділяє деякі слова, то робиться відповідне застереження, наприклад: (курсив наш. – М.Х.[1]), (підкреслено мною. – М.Х.), (розрядка моя. – М.Х.).

ПІДГОТОВКА, ПОРЯДОК ТА ПРОЦЕДУРА ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Підготовка роботи до захисту полягає у наступному. Не пізніше як за місяць до захисту студент подає на кафедру для реєстрації:

- віддрукований та перевірений науковим керівником текст кваліфікаційної роботи;
- електронну версію кваліфікаційної роботи;
- заяву про перевірку кваліфікаційної роботи на автентичність (*Додаток В*).

Кваліфікаційна робота не допускається до попереднього захисту у випадку порушення здобувачем вищої освіти вимог до змісту, оформлення та порядку підготовки роботи до захисту та у випадку не проходження експертизи на академічний плагіат.

Попередній захист кваліфікаційних робіт.

Попередній захист кваліфікаційні роботи проходять за встановленим графіком, але не пізніше як за **3 тижні** до захисту перед екзаменаційною комісією. На попередній захист студент повинен подати електронний варіант протоколу аналізу звіту подібності в системі StrikePlagiarism, а також підготувати презентацію і доповідь. Попередній захист проводиться на засіданні випускової кафедри і має на меті перевірку готовності здобувача вищої освіти до захисту роботи в ЕК: вільне володіння матеріалом роботи, здатність відповідати на питання стосовно сутності та результатів роботи, наявність демонстраційного матеріалу для захисту роботи.

Попередній захист проводиться як правило за присутності завідувача кафедри та наукового керівника і передбачає такі процедурні етапи:

- виступ автора кваліфікаційної роботи з доповіддю про основні положення роботи;

[1] Ім’я та прізвище здобувача вищої освіти.

- відповіді здобувача вищої освіти на запитання членів кафедри щодо змісту та суті роботи;
- виступ наукового керівника про якість виконання роботи та можливість її допуску до захисту перед екзаменаційною комісією.

Попереднім захистом кваліфікаційної роботи може вважатися, за рішенням кафедри, виступ здобувача вищої освіти з доповіддю на наукових конференціях – університетських, міжуніверситетських, всеукраїнських, конкурсах наукових робіт тощо.

Попередній захист вважається успішним, якщо здобувач повністю володіє матеріалом самостійно підготовленої роботи.

Кафедра робить висновок про готовність роботи до захисту, встановлює терміни опрацювання та подачі роботи, оформленої згідно з вимогами, на кафедру для передачі до ЕК.

Кваліфікаційна робота підписується здобувачем вищої освіти і науковим керівником.

Висновок кафедри є підставою для допуску роботи до захисту перед екзаменаційною комісією. Висновок кафедри відображається у Поданні голові екзаменаційної комісії щодо захисту кваліфікаційної роботи (*Додаток Г*).

У разі ухвалення на засіданні кафедри рішення про недопуск до захисту кваліфікаційної роботи, здобувач вищої освіти за поданням декана природничо-географічного факультету відраховується із числа студентів університету.

Захист нової випускної кваліфікаційної роботи (на іншу тему) можливий не раніше, ніж у наступний термін роботи ЕК в університеті.

Письмова рецензія. Письмова рецензія подається на кафедру не пізніше, ніж за **15** календарних днів до захисту кваліфікаційної роботи *(Додоток Д)*.

Рецензування кваліфікаційних робіт здійснюють висококваліфіковані викладачі чи науковці, які є фахівцями в певній галузі, спеціалісти виробничих, наукових і проєктних організацій, що відповідають профілю виконаної кваліфікаційної роботи. Рецензія має бути об’єктивною, відображати як позитивні, так і негативні сторони роботи і містити рекомендацію до оцінювання.

Особливу увагу в рецензії потрібно звернути на:

- актуальність теми;
- вміння застосовувати теоретичні знання для вирішення конкретних практичних завдань;
- наявність у роботі особистих пропозицій і рекомендацій, їх новизну, перспективність, практичну цінність;
- достовірність результатів, коректність та обґрунтованість висновків;

- якість викладу (науковий стиль, мовна грамотність) та оформлення роботи;
- відповідність роботи існуючим вимогам до робіт такого типу;
- недоліки роботи.

Рецензент має зазначити дату рецензування роботи, своє прізвище, ім'я та по батькові, місце роботи і посаду, яку обіймає.

Здобувач вищої освіти та науковий керівник мають право заздалегідь ознайомитися із текстом рецензії.

Негативна рецензія не є підставою для відхилення роботи від її захисту.

Не пізніше, ніж за **10** днів до захисту кваліфікаційної роботи перед екзаменаційною комісією студент подає на кафедру:

- висновки випускової кафедри та наукового керівника про виконання кваліфікаційної роботи та її допуск до захисту на бланку Подання голові екзаменаційної комісії до захисту кваліфікаційної роботи;
- письмову рецензію на кваліфікаційну роботу;
- електронну версію кваліфікаційної роботи на електронних носіях;
- зброшурований примірник кваліфікаційної роботи, підписаний автором і науковим керівником роботи;
- протокол аналізу звіту подібності, підписаний науковим керівником.

Рецензія та Подання голові екзаменаційної комісії до захисту кваліфікаційної роботи вкладається в файл, який підшитий в кінці кваліфікаційної роботи.

За **сім** днів до захисту кваліфікаційні роботи передаються до деканату природничо-географічного факультету.

Для захисту кваліфікаційних робіт не пізніше, ніж за **три** дні до засідання екзаменаційної комісії деканатом природничо-географічного факультету надається секретарю або голові комісії:

- зброшурований примірник кваліфікаційної роботи, підписаний автором і науковим керівником роботи;
- подання голові екзаменаційної комісії щодо захисту кваліфікаційної роботи із довідкою про виконання навчального плану та успішність студента; висновком випускової кафедри і наукового керівника про виконання кваліфікаційної роботи та її допуск до захисту за підписами декана факультету (інституту), завідувача випускової кафедри та короткий висновок наукового керівника та секретаря деканату;
- письмову рецензію на кваліфікаційну роботу.

На кафедру, де виконується кваліфікаційна робота, здобувач вищої освіти подає в електронному форматі не пізніше, ніж за **день** до захисту:

- кваліфікаційну роботу в форматі pdf;
- копію рецензії;
- копію протокол аналізу звіту подібності науковим керівником;
- анотацію українською та англійською мовами обсягом не менше 200 знаків;
- ключові слова українською та англійською мовами (до 5 слів);
- назву роботи українською та англійською мовами;
- транслітерацію прізвища, ім’я, по батькові латинськими літерами.

Крім цього, екзаменаційній комісії до захисту кваліфікаційної роботи можуть бути подані:

- друковані статті, тези, програми конференцій за темою роботи, у яких автор брав участь;
- макети, зразки матеріалів і виробів;
- документи, які вказують на практичне застосування чи впровадження результатів кваліфікаційної роботи тощо.

Захист кваліфікаційної роботи проводиться на відкритому засіданні екзаменаційної комісії за участю не менш ніж половини її складу за обов’язкової присутності голови комісії. На захисті можуть бути присутні і брати участь в обговоренні всі бажаючі, не порушуючи при цьому порядку та процедури захисту.

Процедура захисту включає:

- доповідь студента;
- запитання до автора;
- відповіді студента на запитання членів екзаменаційної комісії та осіб, присутніх на захисті (з дозволу та в порядку, визначеному головою комісії);
- озвучення висновків наукового керівника та рецензента;
- заключне слово студента.

У своїй доповіді здобувач вищої освіти доцільно висвітлити такі важливі питання, як обґрунтування актуальності теми дослідження; мету, завдання, об’єкт, предмет дослідження; що вдалося встановити, виявити, довести; якими методами це досягнуто; елементи новизни у теоретичних положеннях та в практичних рекомендаціях; з якими труднощами довелося зіткнутися в процесі виконання дослідження, які положення не знайшли підтвердження.

Доповідь студента не повинна перевищувати за часом **10–15 хвилин**. Для кращого сприймання присутніми матеріалу потрібно підготувати презентацію або виготовити на друкованій основі необхідні таблиці, рисунки, діаграми, графіки. Під час захисту кваліфікаційної роботи студент зобов’язаний дати вичерпні відповіді або не погоджується із зауваженнями у відгуках та

рецензіях, а також у виступах на захисті. Захист кваліфікаційної роботи фіксується в протоколі екзаменаційної комісії.

Тривалість захисту однієї кваліфікаційної роботи не повинна перевищувати **30 хвилин**.

ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Оцінювання результатів захисту кваліфікаційних робіт здійснюється у порядку, передбаченому прийнятою в університеті 100-бальною накопичувальною системою оцінювання навчальних досягнень за такими орієнтовними показниками (таблиця 2).

При визначенні оцінки кваліфікаційної роботи береться до уваги рівень теоретичної, наукової та практичної підготовки студентів.

Рішення екзаменаційної комісії про оцінку кваліфікаційної роботи приймається на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням більшістю голосів членів комісії, які брали участь у її засіданні. За однакової кількості голосів голос голови екзаменаційної комісії є вирішальним.

Таблиця 2

Критерії оцінювання кваліфікаційної роботи

Критерій за яким оцінюється робота	**Максимальна кількість балів**
1. Зміст кваліфікаційної роботи:	**55**
· відповідність змісту роботи завданню та вимогам навчально-методичних рекомендацій щодо її виконання	10
· самостійність вирішення поставленої задачі, виконання розрахунків, таблиць, графічного матеріалу тощо	10
· наявність елементів наукової (науково-практичної) новизни	10
· повнота розкриття теми дослідження, відповідність висновків до поставлених завдань	10
· відповідність стандартам оформлення	5
· здобутки студента:	
*участь у конференціях; * наукові статті, тези виступів; * методичні розробки; * макети; *зразки матеріалів і виробів; * документи, які вказують на практичне застосування чи впровадження результатів кваліфікаційної роботи тощо	10
2. Захист кваліфікаційної роботи	**45**
· доповідь (логічність подання матеріалу; ефективність та доцільність	15

використання ілюстративного матеріалу, його якість; культура мовлення доповідача)	
· обговорення роботи: вільне володіння проблематикою дослідження, вміння вести наукову дискусію та відстоювати власну точку зору, чіткість та лаконічність відповідей на поставлені запитання та ін.	30
Всього:	**100**

При визначенні оцінки роботи має бути врахована також думка рецензента.

Повторний захист кваліфікаційних робіт з метою підвищення оцінки не дозволяється.

У випадках, коли захист кваліфікаційної роботи не відповідає вимогам рівня підсумкової атестації, екзаменаційна комісія ухвалює рішення про те, що здобувач вищої освіти є неатестованим, про що здійснюється відповідний запис у протоколі засідання комісії. У такому випадку екзаменаційна комісія встановлює: може студент подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням чи він повинен опрацювати нову тему, визначену кафедрою загальної та регіональної географії.

Студент, який отримав незадовільну оцінку за кваліфікаційну роботу, відраховується із закладу вищої освіти. Йому видається академічна довідка встановленого зразка. Повторний захист кваліфікаційної роботи дозволяється протягом **трьох років** після закінчення закладу вищої освіти, але не раніше, як під час наступної підсумкової атестації.

Здобувачу вищої освіти, який не захищав кваліфікаційну роботу з поважних причин (підтверджених документами), може бути призначено іншу дату роботи ЕК, але не більше одного року.

Електронні версії кваліфікаційних робіт передаються до Наукової бібліотеки та розміщуються у репозитарії університету.

ПОРЯДОК ЗБЕРІГАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Представник кафедри не пізніше, як через **десять днів** після захисту кваліфікаційної роботи подає до Наукової бібліотеки Університету цей пакет документів в електронному форматі. Співробітник Наукової бібліотеки протягом місяця розміщує захищену кваліфікаційну роботу у репозитарії університету.

Оформлені належним чином захищені кваліфікаційні роботи передаються до фондів Наукової бібліотеки Університету, про що складається відповідний акт, який зберігається на випусковій кафедрі.

Електронна версія кваліфікаційної роботи розміщується в репозитарії Наукової бібліотеки Університету.

Кваліфікаційна робота, яка виконувалась на кафедрі, зберігається не менше одного року разом з такими документами:

· зброшурований примірник кваліфікаційної роботи, підписаний автором і науковим керівником роботи;

· завдання на кваліфікаційну роботу студенту (Додаток А);

· заява про перевірку кваліфікаційної роботи на автентичність (Додаток В);

· рецензія (Додаток Д);

· протокол аналізу звіту подібності науковим керівником.

ЛІТЕРАТУРА

1. ДСТУ 3008:2015. Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання. – На заміну ДСТУ 3008–95; чинний з 2015–06–15. – Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. – III, 31 с., включ. обкл. (Національний стандарт України). URL: http://knmu.kharkov.ua/attachments/3659_3008-2015.PDF (дата звертання: 2.12.2021).
2. Корнус А. О., Корнус О. Г., Король О. М., Нешатаєв Б. М. Основи наукових досліджень: методичні вказівки для виконання практичних та самостійних робіт. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 40 с.
3. Положення про кваліфікаційну роботу СумДПУ імені А.С. Макаренка. URL: https://sspu.edu.ua/images/2020/doc/11/nova_redakciya_polozhennya_pro_kvalifikaciynu_robotu_z_pidpisami_27c75.pdf (дата звертання: 14.12.2021).
4. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах : методичні рекомендації / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська, О. М. Бруй; Науковотехнічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» ; Українська бібліотечна асоціація. Київ : УБА, 2016. Електрон. вид. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). 117 с. https://womab.com.ua/upload/other/international-style-citations-2017.pdf.
5. Міхелі С. В. Бакалаврські і магістерські фізико-географічні дослідження: Методичні рекомендації з проведення та оформлення результатів: навчальний посібник. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. 164 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Природничо-географічний факультет
Кафедра загальної та регіональної географії
Рівень вищої освіти _____
Спеціальність _____

«Затверджую»
Завідувач кафедри загальної та регіональної географії
_____ О.Г. Корнус, доцент, к. г. н.
(підпис)
«___» _____ 20__ р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

_____

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи _____
_____
науковий керівник роботи _____,
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом від «___»_____20___ р. №____
2. Строк подання студентом роботи «____» _____ 20___ р.
3. Вихідні дані до роботи _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити) _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу (з чітким зазначенням обов'язкових складових) _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання «____» _____ 20___ р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів написання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка

Науковий керівник _____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище, вчене звання)

Студент _____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Додаток Б

Зразок титульного аркушу

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Природничо-географічний факультет
Кафедра загальної та регіональної географії

Карнаушенко Дмитро Павлович

СУЧАСНИЙ СТАН РІЧКИ СУЛИ У МЕЖАХ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Спеціальність 014 Середня освіта (Географія)
Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник

_____ О.С. Данильченко
кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної
та регіональної географії

«___»_____202_ року

Виконавець

_____ Д.П. Карнаушенко
«___»_____202_ року

Суми 202_

Додаток В

Завідувачу кафедри (назва кафедри)
_____
(Прізвище, ініціали завідувача)
здобувача вищої освіти _____
_____
(Прізвище, ім'я, по батькові, спеціальність, група, телефон)
_____

ЗАЯВА
ПРО ПЕРЕВІРКУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ НА АВТЕНТИЧНІСТЬ

Я,_____, студент(ка) _____ групи, виконавець кваліфікаційного дослідження _____ _____ на здобуття ступеня освітнього рівня _____ підтверджую, що в моїй письмовій роботі не міститься елементів плагіату (запозичень чужого тексту, опублікованого раніше на паперовому або електронному носії, без посилання на автора і джерело).

Усі прямі запозичення з друкарських і електронних джерел, а також із захищених раніше кваліфікаційних робіт, кандидатських і докторських дисертацій мають відповідні посилання.

Я ознайомлений (а) з тим, що виявлення плагіату у моїй роботі є основою для недопуску мене до захисту.

Число ПІБ

Додаток Г

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А.С. МАКАРЕНКА

ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Направляється студент(ка) _____ до захисту
кваліфікаційної роботи _____
за спеціальністю _____
на тему: _____
Кваліфікаційна робота і рецензія додаються.

Декан природничо-географічного факультету _____ _____
(підпис) *(ініціали, прізвище)*

Довідка про успішність

_____ за період навчання на природничо-географічному факультеті з 20__ року до 20__ року повністю виконав навчальний план за спеціальністю з таким розподілом оцінок за:
національною шкалою: відмінно ____%, добре ____%, задовільно ____%;
шкалою ECTS: A ____%; B ____%; C ____%; D ____%; E ____%.

Секретар факультету _____ _____
(підпис) *(ініціали, прізвище)*

Висновок керівника кваліфікаційної роботи
Студент(ка)_____
_____

Керівник роботи _____
(підпис) *(ініціали, прізвище)*

«__» _____ 20__ року

Висновок кафедри загальної та регіональної географії про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційну роботу розглянуто на засіданні кафедри «__» _____ 20_ року, протокол №____. Студент _____ допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____ _____ _____
(підпис) *(ініціали, прізвище)*

“_____”_____20__ року

Додаток Д

Орієнтовна структура рецензії

Рецензія
на кваліфікаційну роботу бакалавра/магістра

_____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність _____
Галузь знань _____
Тема _____

Актуальність теми кваліфікаційної магістерської роботи і доцільність її розроблення_____

Якість проведеного дослідження_____
_____
_____

Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи _____
_____

Зауваження_____
_____
_____
_____

Практична значимість висновків і рекомендацій _____
_____
_____

Рецензент:
Науковий ступінь, учене звання (за наявності) _____ _____
(підпис) (ІПП)

Місце роботи та посада

Підпис засвідчую (для зовнішніх рецензентів) _____
(посада, підпис)

Навчальне видання

Методичні вказівки до написання кваліфікаційних робіт за спеціальностями 106 Географія та 014 Середня освіта (Географія) (Редакція друга, оновлена і доповнена)

Укладачі:

Корнус Олеся Григорівна – кандидат географічних наук, доцент, завідувач кафедри загальної та регіональної географії Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;

Корнус Анатолій Олександрович – кандидат географічних наук, доцент кафедри загальної та регіональної географії Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;

Данильченко Олена Сергіївна – кандидат географічних наук, ст. викладач кафедри загальної та регіональної географії Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;

Король Олена Миколаївна – кандидат педагогічних наук, ст. викладач кафедри загальної та регіональної географії Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Сюткін Сергій Іванович – кандидат географічних наук, доцент кафедри загальної та регіональної географії Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи
серія ДК № 231 від 02.11.2000 р.

Відповідальна за випуск ***О.Ю. Кудріна***
Комп'ютерна верстка ***О.Г. Корнус***

Підписано до друку 20.01.2022 р. Формат 60х84/16.
Гарнітура Times. Друк. ризогр. Ум. друк. арк. 2,08.
Тираж 50 примірників.

Редакційно-видавничий відділ СумДПУ імені А.С. Макаренка
40002, м. Суми, вул. Роменська, 87
Виготовлено на обладнанні СумДПУ імені А.С. Макаренка